

LIETUVOS RESPUBLIKOS KARO PADĖTIES KONSTITUCINIO ĮSTATYMO PROJEKTO IR KITŲ KARTU TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos karo padėties konstitucinio įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) ir jo lydimųjų įstatymų projektai parengti išanalizavus galiojantį karo padėties metu taikytiną teisinį reglamentavimą ir nustačius jo trūkumus: dabartinis karo padėties metu taikytinas teisinis reglamentavimas yra neišsamus (t. y. tik fragmentiškai reglamentuojami karo padėties metu svarbūs teisiniai santykiai, neapibrėžta valstybės gynybai vadovaujančių asmenų kompetencija, nedetalizuotas ginkluotųjų pajėgų narių teisinis statusas), reglamentavimas neatitinka sistemiskumo principo (t. y. tuos pačius teisinius santykius skirtingai reglamentuoja skirtingi įstatymai, įstatymo dalyku turinčius būti klausimus reglamentuoja įgyvendinamieji teisės aktai). Be to, kai kurios minėto teisinio reglamentavimo normos neatitinka tarptautinės humanitarinės teisės ar Europos Sąjungos teisės nuostatų. Kitaip tariant, esamas teisinis reguliavimas, kilus poreikiui, neužtikrintų sklandaus valstybės perėjimo iš taikos meto teisinio režimo į karo padėties teisinį režimą, operatyvaus sprendimų priėmimo ir, kiek įmanoma karo padėties meto sąlygomis, sklandžios valstybės institucijų ir ūkio subjektų veiklos.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, įstatymų projektų tikslas – sukurti iš esmės naują karo padėties metu taikytiną teisinį reglamentavimą, kuris apimtų visas karo padėties metu svarbias valstybės ir visuomenės gyvenimo sritis, numatytų valstybės gynybai vadovaujančių valstybės pareigūnų aiškią kompetenciją, sudarytų prielaidas greitai priimti sprendimus ir būtų suderintas su galiojančių nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų nuostatomis. Atsižvelgiant į numatomą konstitucinio įstatymo statusą, taip pat siekiant pernelyg neapriboti veikimo galimybių, Įstatymo projekte siekiama įtvirtinti tik esmines nuostatas, kurios būtinos tinkamai valstybės gynybai ir kitų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymui įvedus karo padėtį užtikrinti ir kurios tiesiogiai susijusios su asmenų teisėmis ir pareigomis.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų rengimo iniciatorė – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija.

Įstatymų projektams rengti Ministro Pirmininko pavedimu Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2015 m. balandžio 10 d. įsakymu Nr. V-363 „Dėl tarpinstitucinės darbo grupės Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo pakeitimo įstatymo projektui parengti sudarymo“ buvo sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė.

Teisės aktų projektų tiesioginis rengėjas – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento (direktorė Judita Nagienė, tel. (8 5) 273 5545, el. p. judita.nagiene@kam.lt) Teisėkūros skyriaus (Įstaigų teisinės priežiūros skyriaus patarėja, atliekanti Teisėkūros skyriaus viršininko funkcijas, Svetlana Lapėnienė, tel. (8 5) 273 5563, el. p. svetlana.lapeniene@kam.lt) vyriausiasis specialistas Tomas Vainius, tel. (8 5) 263 5908, el. p. tomas.vainius@kam.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Dabar galiojančios karo padėties metu taikytinos pagrindinės nuostatos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos karo padėties, Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai, Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymuose. Atskirus teisinius santykius karo padėties metu reglamentuojančios nuostatos yra įtvirtintos ir kituose įstatymuose: Lietuvos Respublikos aviacijos įstatyme, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme ir kituose. Taigi karo padėties teisinis reguliavimas yra kompleksinis, apimantis įvairių, karo padėties metu svarbių sričių reglamentavimą ir specialių taisyklių minėtai situacijai sukūrimą. Kartu

akcentuotina, kad tiems teisiniams santykiams, kuriems reglamentuoti teisės aktuose nėra numatyta specialių taisyklių, taikytinų karo padėties metu, taikomas taikos metu galiojantis teisinis reglamentavimas.

Karo padėties įstatymas numato karo padėties įvedimo ir atšaukimo tvarką, piliečių ir užsieniečių teisių ir laisvių ribojimus, privačių ūkio subjektų ir valstybės bei savivaldybės institucijų veiklos ypatumus. Įstatyme įtvirtintas karo komendantų institutas, reglamentuojama ikiteisminio tyrimo atlikimo tvarka, teismų sistemos pertvarkymas, karo lauko teismų steigimas ir bylų nagrinėjimas juose, karinis patruliavimas, gyventojų evakavimas, rekvizicija ir (ar) laikinasis paėmimas.

Karo padėties įstatymas numato, kad ginkluotąsias pajėgas sudaro Lietuvos kariuomenė, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba), Vadovybės apsaugos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Vadovybės apsaugos departamentas), Viešojo saugumo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Viešojo saugumo tarnyba), koviniai Lietuvos šaulių sąjungos būriai ir koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai.

Pažymėtina, kad Karo padėties įstatyme numatyti piliečių ir užsieniečių teisių ir laisvių ribojimai visų pirma vertintini kaip žmogaus teisių ir laisvių ribojimai; nuostatos, leidžiančios asmens būstą apgyvendinti karius, įrengti karinės paskirties objektus, remiantis tarptautinės humanitarinės teisės normomis, padaro tokius asmens būstus teisėtais kariniais taikiniais ir sukelia neproporcingą pavojų tiesiogiai nedalyvaujančių kariniuose veiksmuose ir nenaudojančių jėgos civilių asmenų gyvybei.

Atsižvelgiant į tai, kad nuostatos dėl atvykimo į Lietuvos Respubliką priimtos 2000 m., kai Lietuva nebuvo nei Europos Sąjungos narė, nei prisijungusi prie Šengeno erdvės, ir nuo to laiko nekeistos, jos yra nesuderintos su Europos Sąjungos teisėje įtvirtintu laisvo asmenų judėjimo principu ir Šengeno *acquis* nuostatomis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikiama teisė visų nuosavybės formų įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms nustatyti privalomuosius darbus ir užduotis, paskirti į minėtas įmones, įstaigas ir organizacijas atstovus nustatytų privalomųjų darbų ir užduočių įvykdymui užtikrinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nėra įvardyta minėtų atstovų atrankos, skyrimo, atstovų teisių nustatymo tvarka. Karo padėties įstatymas taip pat suteikia teisę Vyriausybei nustatyti ūkio subjektams įpareigojimus gaminti ar prekiauti tam tikromis prekėmis arba priešingai – nutraukti tam tikrų prekių gamybą ar prekybą. Pažymėtina, kad Vyriausybei suteikiama teisė riboti tik prekių gamybą ir prekybą, tačiau įgaliojimai kontroliuoti ar riboti ūkio subjektų vykdomą paslaugų teikimą nėra numatyta.

Taip pat akcentuotina, kad, be vienintelės nuostatos, pasakančios, kokios institucijos ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu priskiriamos ginkluotosioms pajėgoms, galiojančio Karo padėties įstatymo nuostatos iš esmės nereglamentuoja ginkluotųjų pajėgų sudėties, ginkluotąsias pajėgas sudarančių institucijų struktūros pokyčių įvedus karo padėtį, ginkluotųjų pajėgų narių teisinio statuso, jiems suteikiamų garantijų ir tiesiogiai neleidžia suprasti, kas yra laikomi ginkluotųjų pajėgų nariais.

Pažymėtina, kad, įvedus karo padėtį, valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų veikla būtų pertvarkoma siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą. Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei suteikiami įgaliojimai ministerijoms, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pavesti tokias funkcijas, kurios yra numatytos mobilizacijos planuose arba būtinos karo padėties sąlygomis.

Karo padėties įstatyme įtvirtintas ir tik fragmentiškai reglamentuojamas karo komendanto, skiriamo ginkluotųjų pajėgų (kariuomenės) vado, veikiančio apskrityse, institutas. Vis dėlto karo komendantų teisinis statusas, kompetencija, reikalavimai asmeniui, kuris gali būti paskirtas karo komendantu, įstatyme nėra apibrėžti. Be to, nuostatos, susijusios su karo komendanto veiklos teritorija, buvo priimtos dar tuo metu, kai apskritys veikė kaip administraciniai vienetai, kuriuose buvo įkurtos ir veikė apskričių administracijos. Šiuo metu likus tik apskritims kaip teritoriniams vienetais, nebetikslinga sieti karo komendanto veiklos vykdymo su apskritimi kaip teritorija, neturinčia vieno administracinio centro.

Šiuo metu galiojančios nuostatos numato, kad, ikiteisminio tyrimo įstaigoms negalint atlikti pavestų funkcijų, šias funkcijas atlieka karo policija (atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos

Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 165 straipsnio 1 dalį karo policija pati yra ikiteisminio tyrimo institucija) ar karo komendanto paskirti asmenys. Taip pat, nors numatyta, kad BPK nustatyti terminai netaikomi, tačiau neregamentuojama, kokiais terminais atliekamas ikiteisminis tyrimas. Pažymėtina, kad Karo padėties įstatymo nuostata, leidžianti ikiteisminį tyrimą koordinuoti ikiteisminio tyrimo teisėjui, kai prokuroras negali jo organizuoti, galimai prieštarauja Konstitucijai (118 straipsnis). Nurodytina ir tai, kad Karo padėties įstatymo nuostatos numato specialius reikalavimus asmens gynėjui ikiteisminiame procese ir bylą nagrinėjant teisme: ikiteisminio tyrimo metu įtariamąjį gali ginti paskirtas asmuo, jei įmanoma, turintis aukštąjį išsilavinimą, o nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme – asmuo, turintis teisinį išsilavinimą. Akcentuotina, kad tokios nuostatos neatitinka Europos Sąjungos teisėje įtvirtintos pareigos valstybėms narėms užtikrinti, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę turėti advokatą tokiu laiku ir būdu, kad atitinkami asmenys galėtų praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti savo teisėmis į gynybą.¹

Karo padėties įstatymas numato, kad karo padėties metu veikia pagal Lietuvos Respublikos teismų įstatymą įsteigti teismai, taip pat Respublikos Prezidento tam tikrų kategorijų byloms (nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams, nusikaltimams Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, nusikalstamoms veikoms krašto apsaugos tarnybai, nusikalstamoms veikoms, kurias padarė kariai, nusikalstamoms veikoms, kurios padarytos kariams) nagrinėti įsteigti karo lauko teismai. Reglamentuotas baudžiamųjų bylų nagrinėjimas karo lauko teismuose: bylos nagrinėjamos BPK nustatyta tvarka, įtvirtinta bendroji taisyklė, kad baudžiamąsias bylas dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų nagrinėja trys teisėjai, kitas bylas – vienas teisėjas, karo lauko teismai baudžiamąsias bylas nagrinėja kaip pirmoji instancija, karo lauko teismų nuosprendžiai įsiteisėja nuo jų priėmimo ir gali būti skundžiami kasacine (praleidžiant bylos nagrinėjimą apeliacinėje instancijoje) tvarka Lietuvos Aukščiausiam Teismui.

Paminėtina, kad Karo padėties įstatymas numato, jog sudaromas saugotinių objektų sąrašas, ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu gali būti įvedamas karinis patruliavimas viešajai tvarkai užtikrinti ir teisės pažeidimų prevencijai vykdyti, taikomos civilinės saugos priemonės.

Akcentuotina, kad įvedus karo padėtį, vadovaujantis Karo padėties įstatymo nuostatomis, skelbiama ir vykdoma mobilizacija. Kitaip tariant, karo padėties metu taikomos visos Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme numatytos priemonės.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektas iš esmės keičia šiuo metu galiojančią Karo padėties įstatymą ir karo padėties teisinį reglamentavimą ir detaliau reglamentuoja esmingai svarbius valstybės gynybai, valstybės ir visuomenės gyvenimui klausimus.

Visų pirma, paminėtina tai, kad *Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo* pakeitimo konstitucinio įstatymo projekte siūloma papildyti Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą ir jame numatyti, kad Karo padėties įstatymas laikytinas konstituciniu įstatymu. Konstitucinio įstatymo statuso suteikimas Įstatymo projektui užtikrintų sistemiškumo principą, kadangi kitas ypatingą padėtį valstybėje reglamentuojantis įstatymas – Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas – turi konstitucinio įstatymo statusą. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo projektu yra reglamentuojami ypač reikšmingi, ypatingo stabilumo ir garantijos, kad tam tikras teisinis reguliavimas karo padėties metu nebus pakeistas Lietuvos Respublikai nepalankiai, reikalaujantys bei žmogaus ir ūkio subjektų teises ir laisves ribojantys klausimai. Dėl minėtų priežasčių siūloma Karo padėties įstatymą laikyti konstituciniu įstatymu.

Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje suformuluotas taisykles dėl valstybės Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija)

¹ 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (OL 2013 L 294, p. 1)

dalyvės teisės nukrypti nuo tam tikrų įsipareigojimų pagal Konvenciją, Įstatymo projekte (1 straipsnio 2 dalis) nustatomos privalomos Įstatymo projekto V ir VI skyriuose numatomų specialiųjų priemonių ir žmogaus teisių ir laisvių laikino apribojimo taikymo sąlygos: taikomi tik įvedus karo padėtį ir tik tiek, kiek tai būtina valstybei ginti ir kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti, taip pat žmogaus teisių ir laisvių apribojimai turi būti numatyti Seimo nutarime ar Respublikos Prezidento dekrete dėl karo padėties įvedimo. Įstatymo projekto 5 straipsnio 2 dalis nustato pareigą apie taikomas priemones informuoti Europos Tarybos generalinį sekretorių.

Akcentuotina, kad keičiasi ginkluotųjų pajėgų sudėtis. Pagal šiuo metu galiojančią Karo padėties įstatymą ginkluotąsias pajėgas karo padėties metu sudaro Lietuvos kariuomenė, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentas, Viešojo saugumo tarnyba ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai. Pagal Įstatymo projektą karo padėties metu ginkluotosioms pajėgoms priskiriamas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos. Pastarąją instituciją numatoma priskirti ginkluotosioms pajėgoms, atsižvelgiant į tai, kad būtų užtikrinta galimybė ginkluotųjų pajėgų vadui (kartu ir ginkluotosioms pajėgoms) tiesiogiai gauti žvalgybinio pobūdžio informaciją, reikalingą vykdant valstybės ginkluotą gynybą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad dabar teisės aktuose kaip ginkluotųjų pajėgų dalis numatyti koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai išskiriami į dvi atskiras kategorijas: koviniai asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai (veikiantys neokupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje) ir partizanų vienetai (veikiantys okupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje).

Taip pat paminėtina tai, kad Įstatymo projekto nuostatomis kuriama visuotinės gynybos koncepcija: valstybės karinę gynybą vykdo ginkluotosios pajėgos; už diplomatinę valstybės gynimo priemonių naudojimo koordinavimą atsakingas Respublikos Prezidentas, civilinę, ekonominę gynybą vykdo civilinis mobilizacinio personalo rezervas ir gyvybiškai svarbias ir karo padėties metu valstybės, ginkluotųjų pajėgų ir (ar) visuomenės reikmėms reikalingas prekes tiekiantys ir (ar) paslaugas teikiantys ir ūkinę komercinę veiklą vykdantys subjektai; savivaldybės ir piliečiai teikia neginkluotą pagalbą ginkluotosioms pajėgoms, atlieka kitas užduotis, reikalingas gyventojų būtiniesiems poreikiams patenkinti, kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti.

Įstatymo projekto 3, 4 ir 5 straipsniuose aptariami karo padėties įvedimo klausimai: šio teisinio režimo įvedimo pagrindai, sprendimo dėl karo padėties įvedimo turinys (įvardijami privalomi tokio sprendimu išspręsti klausimai), minėto sprendimo paskelbimo tvarka, diplomatinė atstovybių, konsulinių įstaigų ir tarptautinių organizacijų informavimas apie karo padėties įvedimą. Atsižvelgiant į tai, kad operatyvus atsakas į prieš valstybę panaudotą karinę jėgą yra vienas esminių veiksmų, lemiančių valstybės gynybos sėkmę, Įstatymo projekte numatoma, kad ginkluota valstybės gynyba pradedama vykdyti ir kitų valstybių kariniams vienetais atvykti į Lietuvos Respublikos teritoriją ir būti panaudotiems kolektyvinės gynybos ar kitos operacijos tikslais leidžiama nedelsiant nuo Respublikos Prezidento dekreto ar Seimo nutarimo dėl karo padėties įvedimo pasirašymo.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad reglamentuojant valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklos organizavimą (6 straipsnis) numatoma, jog Vyriausybei ir savivaldybės administracijos direktoriui suteikiama teisė atitinkamai valstybinio ir savivaldybių administravimo subjektams paskirti papildomas funkcijas, o valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms negalint vykdyti joms teisės aktais numatytų funkcijų, atitinkamai Vyriausybei ar savivaldybės administracijos direktoriui organizuoti funkcijų atkūrimą, nustatoma valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir įmonių vadovų, kitų valstybės pareigūnų, teisėjų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose ir įmonėse pagal darbo sutartis dirbančių darbuotojų, šaulių, kurie pareigas Lietuvos šaulių sąjungoje eina sudarę darbo sutartis, įgaliojimų automatinio pratęsimo taisyklė. Atsižvelgiant į galinčius kilti iššūkius, susijusius su žmoniškųjų išteklių trūkumu, ir siekiant užtikrinti karo padėties metu reikalingų valstybės ir savivaldybių funkcijų vykdymą, Įstatymo projekto 6 straipsnio 6 dalyje numatoma galimybė asmenis į karjeros

valstybės tarnautojo pareigas priimti nesilaikant teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir priėmimo procedūrų (nebūtų taikomas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, nustatomi tik esminiai reikalavimai, kurių neatitinkantis asmuo dėl objektyvių aplinkybių negalėtų vykdyti jam pavestų funkcijų ar tokio asmens priėmimas galėtų kelti grėsmę nacionaliniam saugumui).

Įstatymo projekte (7 straipsnis) konkretizuojama valstybės gynybai vadovaujančių valstybės pareigūnų (Respublikos Prezidento, ginkluotųjų pajėgų vado, krašto apsaugos ministro) kompetencija karo padėties metu. Taip sprendžiama iki šiol egzistavusi teisinio reguliavimo spraga, kai teisės aktuose nebuvo tiesiogiai įvardyta, kokios funkcijos ar teisės suteikiamos atitinkamam valstybės pareigūnui, vadovaujančiam valstybės gynybai. Pažymėtina ir tai, kad, siekiant užtikrinti tinkamą valstybės ginkluotos gynybos organizavimą ir vykdymą, kuriems gali būti reikalinga žvalgybinio pobūdžio informacija, ginkluotųjų pajėgų vadui suteikiami įgaliojimai formuoti Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui žvalgybos informacijos, reikalingos valstybės ginkluotai gynybai planuoti, organizuoti ir vykdyti, poreikius.

Pagal siūlomą reglamentavimą (Įstatymo projekto 8 ir 9 straipsniai) numatomi du subjektai, veikiantys savivaldybės teritorijoje: savivaldybės administracijos direktorius ir karo komendantas. Savivaldybės administracijos direktoriui priskiriamos papildomos, palyginti su taikos metu numatytomis, funkcijos, susijusios su visuomenės saugumo užtikrinimu, aprūpinimu būtiniausiais produktais, neginkluota parama ginkluotosioms pajėgoms. Karo komendanto paskirtis – sąveikos tarp ginkluotųjų pajėgų ir savivaldybės institucijų ir įstaigų bei joms pavaldžių institucijų ir įstaigų užtikrinimas. Pažymėtina, kad iš esmės naujai, palyginti su šiuo metu galiojančiomis nuostatomis, reglamentuojamas karo komendantų institutas, kadangi įvardijamas jo statusas (karininko laipsnį turintis asmuo), funkcijos, teisės. Paminėtina ir tai, kad karo komendantas, vykdydamas jam įstatymo pavestas funkcijas, galės duoti privalomus vykdyti nurodymus savivaldybės administracijos direktoriui. Be to, pastarajam laikinai negalint eiti pareigų, būtent karo komendantas laikinai vykdo savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas. Atsižvelgiant į siūlomas numatyti papildomas savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas karo padėties metu ir jų svarbą ginkluotosioms pajėgoms, ypač užtikrinant ginkluotųjų pajėgų aprūpinimą, priimant sprendimus dėl turto rekvizicijos ir laikinojo paėmimo, visuomenės saugumo užtikrinimo, taip pat į Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą vietos savivaldos principą, nustatoma speciali savivaldybės administracijos direktoriaus, nevykdančio Įstatymo projekte jam numatytų funkcijų ar jas vykdančio neatsižvelgiant į ginkluotųjų pajėgų poreikius, atleidimo iš pareigų tvarka: numatoma, kad siūlymą dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimo iš pareigų gali teikti Vyriausybė arba jos įgaliotas ginkluotųjų pajėgų vadas, o savivaldybės tarybai per 3 kalendorines dienas nuo siūlymo gavimo jo neatleidus, savivaldybėje gali būti įvedamas tiesioginis valdymas.

Atskirai paminėtina, kad Įstatymo projekte (8 ir 9 straipsniai) reglamentuota šaulių funkcija karo padėties metu – pagalba savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui vykdamas savivaldybės administracijos direktoriui karo padėties metu priskirtas funkcijas.

Skirtingai nei šiuo metu galiojančiame Karo padėties įstatyme, Įstatymo projekte detalios reglamentuojami klausimai, susiję su ginkluotosiomis pajėgomis (10–12 straipsniai). Įstatymo projekte aptariamas kiekvieno iš ginkluotąsias pajėgas sudarančių subjektų tapimo ginkluotųjų pajėgų dalimi procesas: priskyrimas ginkluotosioms pajėgoms, reikalavimai koviniams asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo ir partizanų vienetams. Pažymėtina, kad Įstatymo projektu įtvirtinama, kad ginkluotųjų pajėgų vadas, atsižvelgdamas į valstybės ginkluotos gynybos poreikius, organizuoja ginkluotųjų pajėgų dalimi tampančių institucijų (Vadovybės apsaugos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Viešojo saugumo tarnybos, Antrojo operatyvinių tarnybų departamento) funkcijų tęstinumą, taip pat skiria ginkluotos gynybos ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planuose numatytas užduotis, t. y. apibrėžiama minėtų institucijų funkcinė paskirtis ginkluotosiose pajėgose: išlaikomas šių institucijų funkcijų vykdymo tęstinumas ir skiriamos ginkluotos gynybos ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planuose numatytos užduotys.

Akcentuotina, kad Įstatymo projekte detalizuojamas ginkluotųjų pajėgų nario statusas (11 straipsnis). Visų pirma, paminėtina, kad Įstatymo projekte nurodoma, kas yra laikytini ginkluotųjų pajėgų nariais, kaip vykdoma jų apskaita. Pagal siūlomą teisinį reguliavimą numatoma, kad

ginkluotųjų pajėgų nariams bus mokama už tarnybą, bus taikomos karių sveikatos priežiūros, aprūpinimo maistu ir socialinio draudimo garantijos, žuvusius (mirusius) ginkluotųjų pajėgų narius numatoma laidoti už valstybės lėšas. Siekiant užtikrinti valstybės ginkluotos gynybos pajėgumų išlaikymą ir kontrolę, Įstatymo projekte nustatoma, kad ginkluotųjų pajėgų nariams kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios karių, vidaus tarnybos pareigūnų ir žvalgybos pareigūnų skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas ir atleidimo tarnybos tvarką, netaikomos ir įtvirtinami esminiai, specialūs ginkluotųjų pajėgų narių skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas ir atleidimo iš tarnybos reikalavimai (įgaliojimai skirti, perkelti ir atleisti ginkluotųjų pajėgų narius suteikiami ginkluotųjų pajėgų vadui ir jo įgaliotiems asmenims, apribojami atleidimo iš tarnybos pagrindai). Taip pat nustatoma, kad tarnybos ginkluotosiose pajėgose trukmė neribojama, tačiau vadai, atsižvelgdami į ginkluotųjų pajėgų poreikius, privalo suteikti ginkluotųjų pajėgų nariams poilsį, užtikrinantį jų sveikatos ir darbingumo atgavimą, o įstatymuose nustatytos atostogos, išskyrus nėštumo ir gimdymo atostogas, atsižvelgiant į ginkluotųjų pajėgų poreikius, ginkluotųjų pajėgų nariams gali būti nesuteikiamos. Numatoma, kad atostogos vaikui prižiūrėti suteikiamos tik jei ginkluotųjų pajėgų narys pateikia informaciją, pagrindžiančią, kad nėra kito iš vaiko tėvų (įtėvių) ar globėjo, galinčių prižiūrėti vaiką. Įstatymo projekte įtvirtinama ir laipsnių suteikimo ginkluotųjų pajėgų nariams tvarka. Kartu pažymėtina, kad pavaldumo santykiams ginkluotosiose pajėgose užtikrinti siūloma ginkluotąsias pajėgas sudarančių vidaus tarnybos sistemos statutinių valstybės tarnautojų laipsnius ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujančių žvalgybos pareigūnų rangus prilyginti karių laipsniams Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Taip būtų užtikrinama vienoda laipsnių, mokėjimo už tarnybą ginkluotosiose pajėgose sistema ir minėtų institucijų statutiniai valstybės tarnautojai ir pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujantys žvalgybos pareigūnai galėtų išsaugoti turimą laipsnį ar rangą. Atsižvelgiant į tai, kad partizanų vienetai nėra įtraukiami į ginkluotųjų pajėgų struktūrą, jie savarankiškai veikia okupuotoje teritorijoje ir nėra kaip kiti ginkluotųjų pajėgų nariai susaistyti tarnybos santykiais, praktinės jų administravimo galimybės yra labai ribotos ir atlyginimo mokėjimas karo padėties metu jiems nenumatomas – Įstatymo projekto 32 straipsnyje numatyta, kad už tarnybą jiems bus atlyginama atšaukus karo padėtį Seimo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Paminėtina, kad Įstatymo projekte yra įvardijamos ginkluotųjų pajėgų narių teisės (12 straipsnis), kuriomis jie gali naudotis vykdydami karines operacijas ir siekdami jų tikslų, ir pareigos.

Atsižvelgiant į Įstatymo projektu kuriamą visuotinės gynybos koncepciją ir tai, kad valstybės gynybai turi būti naudojamos ne tik karinės, bet ir civilinio pobūdžio priemonės, Įstatymo projektu (13–24 straipsniai) siūloma įtvirtinti platų spektrą civilinio pobūdžio priemonių, kurios ne tik leistų reguliuoti civilinį kasdieninį gyvenimą, ūkinius komercinius, ekonominius santykius, turto valdymo ir kitus klausimus, bet ir užtikrinti neginkluotą pagalbą ginkluotosioms pajėgoms ir kitų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą. Numatoma: 1) privalomieji darbai; 2) ūkinės komercinės veiklos ribojimas, įskaitant uždraudimą nutraukti vykdomą veiklą, Vyriausybės ir savivaldybės administracijos direktoriaus teisė duoti privalomąsias užduotis, Vyriausybės atstovų skyrimas į įmones, įstaigas, organizacijas jų veiklos tęstinumui užtikrinti, ūkio subjekto valdymo perėmimas; 3) darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimai; 4) Vyriausybės teisė reguliuoti prekių ir paslaugų kainas, lėšų biudžete numatymas gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti ir kitoms valstybės reikmėms, Vyriausybės teisė perskirstyti valstybės biudžeto asignavimus; 5) turto laikinasis paėmimas ir rekvizicija; 6) valstybės ir savivaldybių turto, reikalingo gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms, mobilizacijos planams ir valstybinėms mobilizacinėms užduotims vykdyti, perdavimas kitoms institucijoms ar įstaigoms; 7) asmens sveikatos priežiūros paslaugų koordinavimas; 8) atvykimo į Lietuvos Respubliką apribojimai; 9) aviacijos ir laivybos apribojimai; 10) kitos priemonės, susijusios su civiline sauga, asmens duomenų tvarkymu, asmenų sulaikymu ir teismų sistema.

Pabrėžtina, kad Įstatymo projekto V skyriuje įtvirtinant minėtas priemones laikytasi asmens ir visuomenės interesų derinimo principo: ribojant ūkio subjektų veiklos laisvę, laisvos rinkos ir konkurencijos principus, siekta visuomenės gerovės – sudaryti prielaidas apginti nepriklausomybę,

teritorijos vientisumą, egzistuojančią konstitucinę santvarką, karo padėties metu garantuoti bent minimalius poreikius patenkinti skirtų prekių ir paslaugų prieinamumą. Įstatymo projekte yra numatomas reikalavimas atšaukus karo padėtį atlyginti dėl minėtų priemonių taikymo patirtus fizinių ir juridinių asmenų nuostolius, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad iš anksto numatyti galimų karo padarinių ir valstybės ekonominės situacijos neįmanoma, konkretus nuostolių atlyginimo terminas nėra nustatomas (turėtų būti atlyginama kaip įmanoma greičiau, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes).

Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje suformuluotas taisykles dėl valstybės Konvencijos dalyvės teisės nukrypti nuo tam tikrų įsipareigojimų pagal Konvenciją, įvykdžius privalomas sąlygas, Įstatymo projekto VI skyriuje suformuluoti pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių laikini apribojimai: numatyta galimybė apriboti asmens privatų gyvenimą, būsto neliečiamumą, judėjimo laisvę, asociacijų ir susirinkimų laisvę.

Įstatymo projekte (30 straipsnis) numatoma, kokios konkrečios valstybės valdžios institucijos ar pareigūnai yra atsakingi už atitinkamų įsipareigojimų pagal Ženevos konvencijas vykdymą: valstybės globėjos skyrimas, Tribunolo dėl asmens turimo karo belaisvio statuso suteikimo sudarymas, oficialaus informacijos biuro, Kapų registravimo tarnybos steigimas.

Atskirai paminėtina, kad siūlomu teisiniu reguliavimu siekiama įtvirtinti, kad fizinių ir juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių, išskyrus valstybės institucijas ir įstaigas, turtui dėl valstybės vykdytų ginkluotos gynybos veiksmų atsiradusi žala atlyginama atšaukus karo padėtį (31 straipsnis), o Lietuvos Respublika reikalauja iš atsakingos (atsakingų) valstybės (valstybių) agresija padarytos žalos atlyginimo (33 straipsnis). Taip pat pažymėtina, kad Įstatymo projektu (32 straipsnis) siekiama įtvirtinti išmoką partizanų vienetų nariams, taip pat įstatymo garantiją ginkluotųjų pajėgų nariams atšaukus karo padėtį gauti valstybės paramą, kurių konkretų dydį ir turinį, išmokėjimo ir skyrimo sąlygas ir tvarką nustatytų įstatymų leidėjas atšaukus karo padėtį.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekte ginkluotųjų pajėgų vadui karo padėties metu numatoma teisė visoje Lietuvos Respublikos oro erdvėje ar jos dalyje uždrausti civilinių orlaivių skrydžius, **Lietuvos Respublikos aviacijos įstatymo** pakeitimo įstatymo projektu (toliau – AĮ projektas) susiaurinama susisiektimo ministro kompetencija ir numatoma, kad susisiektimo ministras tam tikras Lietuvos Respublikos oro erdvės dalis draudžiama, ribojama ar pavojinga civilinei aviacijai zona gali skelbti tik visuomenės saugos (anksčiau ir karinės būtinybės) sumetimais. Taip pat pažymėtina, kad AĮ projektu numatoma, jog oro eismo paslaugos ne tik taikos, bet ir karo padėties metu teikiamos susisiektimo ministro paskirto paslaugų teikėjo, t. y. VĮ „Oro navigacija“.

Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – GGPAĮ projektas) panaikinama ginkluotųjų pajėgų sąvoka, dubliuojanti Įstatymo projekte (šiuo metu – Karo padėties įstatyme) įtvirtintą. Be to, siekiant panaikinti šiuo metu egzistuojantį skirtingą karo lauko teismų reglamentavimą, karo lauko teismų institutas įtvirtinamas Įstatymo projekte, o GGPAĮ projekte specialių nuostatų, reglamentuojančių teismų sistemą, atsisakoma. Pastebėtina, kad GGPAĮ projekte siūlomos atsisakyti teismų sistemos nuostatos kelia ir jų konstitucingumo klausimą, atsižvelgiant į tai, kad jomis suteikiami įgaliojimai konstitucinei valdžios sistemai nepriklausančiam subjektui (Tautos pasipriešinimo vadovybei) steigti specialios kompetencijos teismus.

Visų pirma, paminėtina, kad **Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo** pakeitimo įstatymo projekte (toliau – KPI projektas), siekiant užtikrinti ginkluotųjų pajėgų narių, įskaitant narius su ginkluotųjų pajėgų poreikius atitinkančiomis kompetencijomis, reikiamą skaičių ir kartu suteikti teisę visiems asmenims atlikti tarnybą ginkluotosiose pajėgose ir prisidėti prie valstybės ginkluotos gynybos, numatoma, kad ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu atlikti tarnybą gali būti leista ir atleistiems nuo karo prievolės Lietuvos Respublikos piliečiams (konkrečiai – perkeltiems į dimisiją, pagrindinio karinio parengtumo neįgijusiems ir 60 metų sulaukusiems), išreiškusiems raštu savo norą atlikti karo prievolę.

Paminėtina ir tai, kad pakoreguota nuostata, reglamentuojanti Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo prievolinkų šaukimą atlikti karo tarnybą, paskelbus visuotinę mobilizaciją, t. y. atsisakant imperatyvo šaukti absoliučiai visus Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo

prievolininkus, paliekama laisvė pašaukti tiek minėtų karo prievolininkų, kiek yra reikalinga, atsižvelgiant į konkrečią situaciją ir Lietuvos kariuomenės (ginkluotųjų pajėgų) poreikius.

Taip pat nurodytina, kad KPI projekte siūloma įtvirtinti nuostatą, aiškiau apibrėžiančią Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, Vadovybės apsaugos departamente ir Viešojo saugumo tarnyboje tarnaujančių statutinių valstybės tarnautojų ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujančių žvalgybos pareigūnų tarnybos paskelbus mobilizaciją atlikimo sąlygas: iki karo padėties įvedimo tarnybą paskelbus mobilizaciją jie atlieka minėtose institucijose, o, įvedus karo padėtį, gali būti perkelti ir į kitas ginkluotąsias pajėgas sudarančias institucijas.

Kiti KPI projekte numatyti pakeitimai yra redakcinio pobūdžio.

Atsižvelgiant į tai, kad karo padėties metu ginkluotąsias pajėgas sudarančios institucijos ir kiti joms priskirti vienetai tampa krašto apsaugos sistemos dalimi, atitinkamai **Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo** pakeitimo įstatymo projektu (toliau – KASOKTĮ projektas) patikslinta krašto apsaugos sistemos struktūra.

KASOKTĮ projektu atliekamais pakeitimais su Įstatymo projektu suderinamos nuostatos, nustatančios Lietuvos kariuomenės vado tapimą ginkluotųjų pajėgų vadu (atsisakoma skyrimo procedūrų).

KASOKTĮ projekte taip pat numatoma, kad Lietuvos kariuomenės vadas nustato visoms ginkluotąsias pajėgas sudarančioms institucijoms (įskaitant Lietuvos kariuomenę) privalomus reikalavimus dėl apsirūpinimo materialiniais ištekliais.

Taip pat paminėtina, kad KASOKTĮ projektu naikinama iki šiol buvusi teisinio reguliavimo spraga ir nustatomas terminas, kada karo prievolininkas įgyja kario statusą ir iki kada turi duoti kario priesaiką.

Pažymėtina, kad kiti KASOKTĮ projektu siūlomi pakeitimai yra redakcinio pobūdžio ir atliekami, siekiant suderinti KASOKTĮ ir Įstatymo projekto nuostatas.

Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – LTVSTĮ projektas) siūlomos nuostatos, numatančios laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įvedimo pagrindus, kai savivaldybės taryba negali vykdyti savo įgaliojimų dėl aplinkybių, susijusių su karo padėties įvedimu, ar kai savivaldybės administracijos direktorius nevykdo Įstatymo projekte jam nustatytų funkcijų ar jas vykdo neatsižvelgdamas į ginkluotųjų pajėgų poreikius ir savivaldybės taryba, gavusi Įstatymo projekte nurodytų subjektų siūlymą atleisti savivaldybės administracijos direktorių iš pareigų, jo neatleidžia. Paminėtina ir tai, kad tiesioginis valdymas, vadovaujantis siūlomomis LTVSTĮ projekto nuostatomis, anksčiau minėtais pagrindais galės būti įvedamas ilgesniam nei 6 mėn. laikotarpiui. Be to, papildomai LTVSTĮ projekte numatoma, kad tais atvejais, kai savivaldybės taryba negali vykdyti savo įgaliojimų dėl su karo padėties įvedimu susijusių aplinkybių, ne tik Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių, bet ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas teikia siūlymą įvesti laikiną tiesioginį valdymą savivaldybės teritorijoje, o kai laikinas tiesioginis valdymas įvedamas savivaldybės tarybai Vyriausybės ar jos įgalioto ginkluotųjų pajėgų vado siūlymu neatleidus savivaldybės administracijos direktoriaus iš pareigų, siūlymą įvesti laikiną tiesioginį valdymą savivaldybės teritorijoje Seimui teikia Vyriausybė. Atsižvelgiant į numatomą papildomą Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto funkciją, kartu teikiamas ir **Statuto dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto** pakeitimas.

Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte (toliau – LŠSI projektas) detalizuojamas šaulių vaidmuo vykdant valstybės gynybą: Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) koviniai būriai vykdo ginkluotos gynybos plane numatytas užduotis ginkluotųjų pajėgų sudėtyje, o šauliai, netarnaujantys LŠS koviniuose būriuose, teikia pagalbą savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui ir organizuoja bei vykdo pilietinį pasipriešinimą, taip pat gali sudaryti kovinius asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetus, kurie priskiriami ginkluotosioms pajėgoms. Kiti LŠSI projekte siūlomi pakeitimai yra susiję su šaulių pareiga teikti pagalbą savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui vykdant savivaldybės administracijos direktoriui karo padėties metu pavestas funkcijas.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, siekiant suderinti įstatymuose vartojamas sąvokas (sąvoka „*krašto gynybos operatyvinė vadovybė*“ nėra apibrėžta ir vartojama kituose įstatymuose), taip pat, atsižvelgiant į tai, kad įsibrovimo į Lietuvos teritoriją ar Lietuvos oro erdvės pažeidimo atvejais kariuomenės ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiksmai yra reglamentuojami kituose įstatymuose (Karinės jėgos naudojimo statuto 9, 10 straipsniai), Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio I dalies 7 skyriaus antrojo skirsnio keturioliktoji pastraipa yra pripažįstama netekusi galios. Kiti šiuo projektu daromi pakeitimai yra redakcinio pobūdžio ir susiję su formuluočių ir ginkluotųjų pajėgų sudėties tikslinimu.

Atkreiptinas dėmesys, kad, netekus Lietuvos Respublikos pilietybės, asmuo atleidžiamas iš valstybės tarnybos, išbraukiamas iš civilinio mobilizacinio personalo rezervo, nutraukiama profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo sutartis, asmuo praranda pareigą atlikti karo prievolę ir tarnybą paskelbus mobilizaciją. Siekiant apriboti galimybę Lietuvos Respublikos piliečiams išvengti pareigos dalyvauti tiek ginkluotoje, tiek neginkluotoje valstybės gynyboje, **Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo** pakeitimo įstatymo projekte numatoma, kad į civilinį mobilizacinio personalo rezervą įrašytų ir karo prievolininkais esančių piliečių prašymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo paskelbus mobilizaciją negali būti nagrinėjami iki demobilizacijos paskelbimo.

Atsižvelgiant į tai, kad tardymo izoliatoriai yra skirti asmenims, kuriems taikoma kardomoji priemonė (suėmimas), ir tam tikrais atvejais nuteistiesiems laikyti, taip pat į tai, kad įstatymo projekte atsisakyta Karo padėties įstatymo nuostatos, numatančios iš užsienio valstybės, kuri yra karo padėtyje su Lietuva, atvykstančių sulaikytų asmenų laikymą tardymo izoliatoriuose, **Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo** pakeitimo įstatymo projekte atsisakoma šių asmenų laikymą tardymo izoliatoriuose reglamentuojančių nuostatų. Tokie asmenys, kaip ir kiti sulaikytieji, bus laikomi laikino sulaikymo patalpose ir, pasitvirtinus įtarimams dėl jų keliamos grėsmės valstybės saugumui, teisės aktų nustatyta tvarka bus atliekami tolesni procesiniai veiksmai ir taikomos kardamosios priemonės.

Taip pat atsižvelgiant į tai, kad ypatingomis valstybei sąlygomis gali nebūti galimybės teisės aktų projektus rengti Teisės aktų informacinėje sistemoje, **Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo** pakeitimo įstatymo projektu (toliau – TPĮ projektas) siekiama įteisinti galimybę nepaprastosios ir karo padėties metu minėtus teisėkūros veiksmus atlikti kitais prieinamais būdais ir priemonėmis. Kadangi egzistuoja tikimybė, jog priimti teisės aktai dėl minėtų analogiškų priežasčių negalės būti oficialiai skelbiami Teisės aktų registre, TPĮ projekte įteisinama galimybė nepaprastosios ir karo padėties metu teisės aktus skelbti visuomenės informavimo priemonėse. Tokiu pat būdu numatoma skelbti ir Konstitucinio Teismo nutarimus, sprendimus dėl Konstitucinio Teismo nutarimo išaiškinimo, Konstitucinio Teismo pirmininko pranešimus dėl ginčijamo akto galiojimo sustabdymo ir sustabdyto akto galiojimo atnaujinimo, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimus, nutartis, nutarimus, taip pat visus įsiteisėjusius administracinių teismų sprendimus dėl norminių administracinių aktų teisėtumo. Siekiant užtikrinti kuo platesnį ir efektyvesnį visuomenės informavimą apie susiklosčiusias valstybės ir visuomenės saugumui itin reikšmingas aplinkybes, taip pat įtvirtinti teisinę prielaidą operatyviam sprendimų įsigaliojimui ir specialaus teisinio režimo aktyvinimui, TPĮ projekte numatoma, kad sprendimai dėl mobilizacijos ar demobilizacijos skelbimo, karo ar nepaprastosios padėties įvedimo ar atšaukimo privalo būti skelbiami Teisės aktų registre (jei jame skelbti įmanoma) ir visuomenės informavimo priemonėse, o įsigalioja nuo jų paskelbimo Teisės aktų registre ar visuomenės informavimo priemonėse, priklausomai nuo to, kur paskelbta anksčiau. Paminėtina ir tai, kad, atsižvelgiant į galimą poreikį užtikrinti ne tik sklandų teisės aktų priėmimą nepaprastosios ir karo padėties metu, bet ir užtikrinti greitą jų įsigaliojimą, TPĮ projekte siūlomas pakeitimas, leisiantis nepaprastosios ir karo padėties metu netaikyti Teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytų specialiųjų įsigaliojimų taisyklių mokesčių įstatymams, nustatantiems naujus mokesčius, naujus mokesčio tarifus, mokesčio lengvatas, sankcijas už mokesčių įstatymų pažeidimus arba iš esmės pakeičiantiems apmokestinimo tam tikru mokesčiu tvarką ar apmokestinimo teisinio

reglamentavimo bei taikymo principus, ir teisės aktams, keičiantiems ar nustatantiems naują ūkio subjektų veiklos ar jos priežiūros teisinį reguliavimą. Kitaip tariant, šiems aktams bus taikomos bendros Teisėkūros pagrindų įstatyme numatytos teisės aktų įsigaliojimo taisyklės. Siekiant suderinti įstatymų nuostatas, atitinkama išimtis numatoma ir siūlomame **Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo** pakeitimo įstatymo projekte.

Siekiant užtikrinti, kad savivaldybės administracijos direktorius tinkamai vykdytų jam Įstatymo projekte numatytas papildomas funkcijas, **Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo** pakeitimo įstatymo projekte (toliau – VSI projektas) numatoma, kad savivaldybės administracijos direktorius, atleistas iš pareigų todėl, kad nevykdo Įstatymo projekte jam numatytų papildomų karo padėties metu funkcijų ar jas vykdo neatsižvelgdamas į ginkluotųjų pajėgų poreikius, neturi teisės grįžti į iki paskyrimo eitas, o kai tokios galimybės nėra – į kitas tos pačios ar žemesnės kategorijos pareigas. Kiti pakeitimai atliekami siekiant Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nuostatas suderinti su Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo pakeitimais.

Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, siekiant suderinti įstatymų nuostatas, numatomi Antrojo operatyvinių tarnybų departamento tapimo ginkluotųjų pajėgų dalimi atvejai.

Kartu su Įstatymo projektu yra teikiami ir **Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso** ir **Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso** pakeitimo įstatymų projektai (toliau – BK projektas), kuriuose numatoma atitinkamai administracinė arba baudžiamoji atsakomybė už Įstatymo projekte numatytų įpareigojimų ir (ar) draudimų nevykdymą. Atskirai paminėtina, kad BK projekte numatoma baudžiamoji atsakomybė Lietuvos Respublikos piliečiams, įrašytiems į civilinį mobilizacinio personalo rezervą ir vengiantiems vykdyti jiems numatytas funkcijas paskelbus mobilizaciją. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, kad ir neginkluotoje valstybės gynyboje dalyvaujantys asmenys atliks savo pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad karo padėties metu visi ginkluotųjų pajėgų nariai įgyja kariams analogiškas teises ir pareigas, BK projekte atitinkamai patikslinama kario sąvoka (į ją įtraukiant asmenis, kurie yra ginkluotųjų pajėgų nariai) – tokiu pakeitimu sukuriamos teisinės prielaidos, leisiančios taikyti baudžiamąją atsakomybę už atitinkamas veikas, padarytas nusižengiant krašto apsaugos tarnybai, ne tik kariams, bet ir visiems ginkluotųjų pajėgų nariams.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad Įstatymo projektu ir jį lydinčiais įstatymų projektais siekiama sukurti teisinį reguliavimą, kuris leistų ne tik sklandžiai pereiti iš taikos į karo metą, bet ir užtikrintų, kad teisės aktuose būtų įtvirtintos priemonės, būtinos efektyviai vykdyti ginkluotą ir neginkluotą valstybės gynybą, patenkinti svarbiausius valstybės ir visuomenės poreikius.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas. Priėmus įstatymus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Numatoma, kad priimti įstatymai neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų įgyvendinimas tiesiogiai nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Tam, kad Įstatymo projektas būtų inkorporuotas į teisinę sistemą, turi būti priimti kartu su Įstatymo projektu teikiama įstatymų projektai:

1) Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 505 ir 589 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 96¹, 188¹, 505¹, 505², 517¹, 517² ir 560¹ straipsniais įstatymo projektas;

2) Lietuvos Respublikos aviacijos įstatymo Nr. VIII-2066 14 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

3) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 229¹ straipsniu ir Kodekso 330 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;

4) Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymo Nr. VIII-1856 2 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

5) Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 3, 26 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

6) Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo Nr. VIII-723 3, 12, 13, 14, 17, 21, 23 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

7) Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo Nr. XI-1932 2 straipsnio pakeitimo konstitucinio įstatymo projektas;

8) Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo Nr. I-830 2 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

9) Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo Nr. VIII-375 8, 9, 21 ir 34 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 20¹ ir 33¹ straipsniais įstatymo projektas;

10) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;

11) Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio 7, 8, 18 ir 19 skyrių pakeitimo įstatymo projektas;

12) Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo Nr. XI-1196 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;

13) Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 7 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

14) Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 20 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymo projektas;

15) Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 11 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

16) Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;

17) Statuto dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 63 ir 69 straipsnių pakeitimo projektas.

Atskirai paminėtina, kad Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija šiuo metu rengia Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo pakeitimo projektą. Kadangi karo padėties teisinis reguliavimas yra susijęs su mobilizacija, t. y. įvedus karo padėtį visada kartu yra skelbiama mobilizacija (jeigu nebuvo paskelbta anksčiau), o demobilizacija negali būti paskelbta anksčiau nei atšaukiama karo padėtis, priėmus anksčiau minėtus rengiamus pakeitimus, iš esmės keisis ir kitos su karo padėties teisiniu reguliavimu tiesiogiai nesusijusios, tačiau reikšmingos nuostatos. Taigi papildomai bus atlikti ir kitų karo padėties metu aktualių priemonių (civilinis mobilizacinio personalo rezervas, mobilizacijos planavimas ir valdymas, mobilizacijos vykdymą užtikrinančios priemonės) reglamentavimo pakeitimai. Taip pat, siekiant įtvirtinti visų ginkluotųjų pajėgų narių atžvilgiu efektyviai taikytinas drausminę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas, yra numatomi ir karių drausminę atsakomybę reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai. Planuojama, kad anksčiau minėtų teisės aktų pakeitimai bus parengti ir priimti iki 2020 m. sausio 1 d., t. y. kad šie pakeitimai įsigaliotų kartu su Įstatymo projektu ir jį lydinčiais įstatymų projektais.

Atsižvelgiant į tai, kad karo padėtis gali turėti įtakos įvairių sričių socialiniams santykiams, kurių ypatumams reglamentuoti gali būti reikalingas specialus teisinis reguliavimas, Vyriausybė ir jos įgalios institucijos iki Karo padėties konstitucinio įstatymo įsigaliojimo pagal kompetenciją turėtų peržiūrėti galiojantį teisinį reguliavimą ir, įvertinusios poreikį, parengti ir priimti kitus būtinus teisės aktus ar jų pakeitimus. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija taip pat turėtų įvertinti poreikį su karo lauko teismų steigimu ir kompetencija susijusius klausimus reglamentuoti iki Karo padėties konstitucinio įstatymo įsigaliojimo ar vėliau (įvedus karo padėtį).

Kalbant apie Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimus, atkreiptinas dėmesys, kad Seime yra užregistruotas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10 straipsnių ir ketvirtąjo skirsnio pakeitimo įstatymo projektas (Nr. XIIIP-2647), kuriame, kaip ir kartu su Įstatymo projektu teikiamame Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 20 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymo projekte, yra siūloma Teisėkūros pagrindų įstatymą papildyti 24¹ – 24³ straipsniais. Atsižvelgiant į tai ir priklausomai nuo projektų svarstymo Seime eigos ir rezultatų, siūlomų papildyti Teisėkūros pagrindų įstatymo straipsnių numeracija turės būti koreguojama.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Projektuose vartojamos naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir yra suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai – kas ir kada juos turėtų priimti

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu reguliuojami įvairių sričių teisiniai santykiai, Vyriausybė ir jos įgalios institucijos iki Karo padėties konstitucinio įstatymo įsigaliojimo turėtų peržiūrėti galiojantį teisinį reguliavimą ir priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Atsižvelgiant į tai, kad šie įstatymai bus taikomi tik įvedus karo padėtį, lėšos šiuose įstatymuose numatytoms priemonėms įgyvendinti bus reikalingos tik minėto režimo metu ar po jo atšaukimo. Be to, paminėtina, kad konkrečios taikytinos priemonės ir jų apimtys paaiškės tik karo padėties metu arba atšaukus karo padėtį, atsižvelgiant į valstybės gynybos poreikius konkrečiu metu, socialines, ekonomines ir kitas aplinkybes, todėl iš anksto prognozuoti, kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų reikės, nėra įmanoma.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant įstatymų projektus specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai

Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai: „karo padėtis“, „ginkluotosios pajėgos“, „ginkluotųjų pajėgų narys“, „ginkluotųjų pajėgų vadas“, „tarnyba paskelbus mobilizaciją“, „karo prievolė“, „valstybės rezervas“, „ginkluota gynyba“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Raimundas Karoblis
Krašto apsaugos ministras